

ВІДГУК

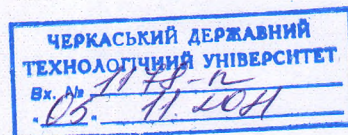
офіційного опонента Єрмоленка Олексія Анатолійовича,
кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри соціальної економіки
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця,
на дисертаційну роботу *Хорошун Юлії Вікторівни*
на тему: «Інвестиційне забезпечення стратегічного розвитку аграрного
сектору національної економіки», подану на здобуття ступеня доктора
філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 – Економіка

Аналіз дисертації Хорошун Юлії Вікторівни дає підстави для формулювання наступних узагальнених висновків щодо актуальності теми, логіки дослідження, послідовності подання матеріалу і обґрунтування рекомендацій, наукової новизни, практичного значення результатів дослідження.

Актуальність теми дослідження

Актуальність обраної дисертантом теми зумовлена місцем і роллю сільського господарства та аграрного сектору в процесах життєзабезпечення сучасного суспільства і ресурсозабезпечення його економіки. Аграрному сектору сучасної економіки відведено чільне місце в досягненні таких глобальних цілей тисячоліття (цілей сталого розвитку, визначених ООН на період до 2030 року), як подолання голоду, а також викорінення бідності (шляхом підвищення рівня продовольчої безпеки), зміцнення здоров'я населення (за рахунок виробництва якісних, поживних, органічних продуктів харчування, для здорового способу життя), розвиток відновлюваної енергетики (шляхом задоволення енергетичних та опалювальних потреб продукуюваною біомасою різного виду), відповідальне споживання (за рахунок новітніх ефективних технологій агровиробництва та ланцюгів постачання, які не завдають шкоди довкіллю), збереження морських та наземних екосистем (шляхом примноження альтернативних можливостей забезпечення продовольчих потреб людства за рахунок використання такого важливого економічного ресурсу, яким є сільське господарство). Все це вимагає поглиблення наукових досліджень проблем та шляхів ефективного розвитку аграрного сектору сучасної економіки як у короткостроковій, так і середньо- та довгостроковій перспективі.

Для економіки України аграрний сектор також має велике значення, На сьогодні частка цього сектору в основних загальнодержавних економічних показниках коливається від 10% до 40% (більше 10% – частка в обсязі ВВП, майже 30% – у валютних надходженнях, понад 40% – в товарному експорті). Така важлива для національної економіки галузь потребує відповідного ресурсного забезпечення, зокрема фінансового та інвестиційного. Розвиток

аграрного сектору у стратегічній перспективі неможливий без достатнього інвестиційного забезпечення. Інвестиційний процес потребує постійного поглибленого дослідження, насамперед питань обґрунтування інвестиційної стратегії та її пріоритетів, вибору ефективних форм і напрямів інвестування, а також пошуку прогресивних шляхів і дієвих інструментів активізації інвестиційної діяльності в нових реаліях української економіки.

Наведені аргументи підкреслюють актуальність, своєчасність та затребуваність наукового дослідження, яке здійснила Хорошун Юлія Вікторівна на тему «Інвестиційне забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору національної економіки».

Дослідження проводились у межах тематики науково-дослідних робіт Черкаського державного технологічного університету: «Перспективи та пріоритети розвитку економіки регіонів України» (номер державної реєстрації 0118U004995, 2018-2021 рр.), в ході виконання якої дисертанткою розкрито теоретичні засади інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору економіки, проведено оцінку джерел формування інвестиційних ресурсів та визначено пріоритети інвестування агросектору економіки регіонів держави; «Маркетингове забезпечення розвитку ринку агропродовольчих підприємств регіону» (номер державної реєстрації 0120U102961, 2020-2023 рр.), в процесі виконання якої узагальнено теоретичні аспекти державної інвестиційної політики в агросекторі, обґрунтовано пріоритети нарощення інвестиційного забезпечення базових підрозділів агросектору економіки; «Обліково-аналітичні алгоритми управління підприємством в умовах євроінтеграційних процесів України» (номер державної реєстрації 0118U000078, 2018-2020 рр.), в рамках якої здійснено аналіз головних трендів в динаміці аграрного сектору національної економіки та інвестиційного забезпечення процесу його розвитку.

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації, їх достовірність та академічна
добросесність**

Ознайомлення зі змістом дисертації Хорошун Юлії Вікторівни, основними працями, опублікованими за темою роботи, дає підстави констатувати, що сформовані автором наукові положення, висновки і рекомендації характеризуються достатнім рівнем достовірності та наукової обґрунтованості.

Теоретичною основою дисертації слугують положення економічної теорії, загальної теорії інвестування, теорії державного регулювання економіки, а також наукового доробку вчених різних поколінь у сфері аграрних відносин, економіки сільського господарства та агровиробництва. Інформаційно-регуляторна база дослідження представлена законами України, нормативно-правовими актами Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України, органів державної влади та місцевого самоврядування. Емпіричною

базою дисертації є статистичні та аналітичні дані Національного банку України, Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Міністерства аграрної політики та продовольства України. Також застосовано бази даних Світового банку і міжнародних рейтингових агентств, використано аналітичні матеріали незалежних експертів, фактичний матеріал, результати особистих спостережень автора.

Представлене на захист дослідження спирається на критичне опрацювання наукових публікацій українських та іноземних авторів, на ґрунтовний аналіз сучасних наукових підходів вітчизняних і зарубіжних вчених до вирішення проблем інвестування національної економіки та окремих її секторів, зокрема аграрного сектору (кількість опрацьованих джерел інформації в дисертації становить 272 одиниці).

Об'єкт, предмет та мета роботи логічно пов'язані. Об'єктом дослідження є процес інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору національної економіки. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і прикладних засад інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору національної економіки.

Методологічний апарат дослідження представлений необхідними складовими наукового пошуку. Дисертантом обґрунтовано актуальність, зважено сформульовано мету і окреслено завдання дослідження, успішне розв'язання яких зумовлено виваженням добром та кваліфікованим застосуванням сучасних методів дослідження. На відповідних етапах роботи автор використовує: методи генетичного та історико-логічного аналізу – для дослідження теорії інвестиційного забезпечення, особливостей формування та функціонування аграрного сектору національної економіки, обґрунтування сутності інвестзабезпечення агросектору, а також міжрегіонального партнерства його інвестзабезпечення; методи наукового узагальнення та критичного аналізу – для визначення національних особливостей інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору країн-лідерів на світових ринках агропродукції, а також заходів державного регулювання розвитку агросектору; економіко-статистичні та математичні методи, методи порівняльного та графічного аналізу – для аналізу процесів, явищ, базових показників стану агросектору та відповідного рівня його інвестзабезпечення, для сегментування регіонів національної економіки; методи регресивного аналізу – з метою оцінки результатів та ключових явищ функціонування агросектору, реалізації стратегічних планів держави.

Дисертаційна робота за своїм змістом відповідає тематиці, обраної для дослідження, а також обумовленим завданням. Структурно дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів (кожен з яких присвячений найвагомійшим ключовим питанням інвестиційного забезпечення агросектору національної економіки) а також висновків, переліку використаних джерел і додатків.

Перший розділ дисертації присвячено обґрунтуванню теоретичних та методичних основ інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору економіки. Авторка досліджує економічну сутність інвестиційного забезпечення національної економіки та його значення для розвитку аграрного сектору (підрозділ 1.1); систематизує національні особливості інвестзабезпечення стратегічного розвитку агросектору в зарубіжних країнах (підрозділ 1.2); обґрунтовує нормативно-правові та методичні засади інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору національної економіки (підрозділ 1.3).

У другому розділі роботи проаналізовано інвестиційне забезпечення аграрного сектору економіки України. За результатами аналізу визначено тенденції розвитку аграрного сектору сучасної світової економіки та місце України в стратегічних змінах світового та регіонального масштабів (підрозділ 2.1); здійснено аналіз динаміки інвестиційних ресурсів агросектору економіки України та джерела їх забезпечення (підрозділ 2.2); оцінено вплив державного регулювання та ринкових сил на інвестиційне забезпечення агросектору національної економіки (підрозділ 2.3).

У третьому розділі дисертації обґрунтовано доцільність інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку агросектору України на принципах міжрегіонального партнерства. Дисертантка вивчає вплив інвестицій аграрного сектору економіки на зростання обсягів сільськогосподарської продукції (підрозділ 3.1); обґрунтовує технологію стратегічної пріорітизації інвестиційного забезпечення розвитку агросектору регіонів економіки України за результатами діагностики його стану (підрозділ 3.2); конкретизує концептуальні підходи до інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку агросектору на засадах міжрегіонального партнерства (підрозділ 3.3).

Анотація дисертації в повній мірі відображає структуру, основні положення та висновки дослідження.

Таким чином, вивчення змісту дисертаційної роботи підтверджує достатній рівень обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які виносяться на захист. Дисертаційна робота має логічну структурну побудову, її зміст повною мірою розкриває тему наукового дослідження. Між розділами та підрозділами роботи є належний взаємозв'язок, всі розділи містять рисунки, таблиці, посилання на літературні джерела. Наведені в роботі дані підтверджені в ході дослідження.

Порушення академічної доброчесності в роботі Хорошун Ю.В. не виявлено, є посилання на відповідні джерела інформації, дотримано норми законодавства про авторські права.

**Повнота відображення висновків і пропозицій в опублікованих
дисертантом працях**

Висновки, практичні рекомендації та елементи наукової новизни

дисертаційної роботи знайшли повне відображення в 17 наукових працях (загальний обсяг – 8,23 д.а., з яких дисертантці належить 6,19 д.а.). У складі наукових публікацій: одна стаття, яка проіндексована в міжнародних наукометричних базах (Scopus), один розділ – у колективній монографії, шість статей – у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, дев'ять публікацій – у збірниках наукових конференцій.

Докладне ознайомлення з дисертацією і публікаціями показало їх відповідність за сутністю і рівнем наукової новизни вимогам, встановленим до дисертацій і публікацій на здобуття ступеня доктора філософії. Характер видань, зміст і оформлення наукових праць відповідає вимогам щодо забезпечення відповідності висвітлення отриманих результатів дисертаційної роботи, поданої до захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертаційна робота написана науковим стилем, відповідно до чинних вимог, текст роботи відображає логіку дослідження, містить обґрунтовані висновки та рекомендації. Висновки та результати дослідження конкретні та достатньо аргументовані.

Новизна наукових положень дисертації

Наукова новизна роботи зводиться до поглиблення теоретико-методичних основ і формулювання науково-практичних рекомендацій щодо інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору національної економіки.

До наукових здобутків дисертанта, які відбивають необхідний рівень новизни результатів дослідження, слід віднести:

1. Подальший розвиток систематизації форм інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору економіки, в рамках якого зроблено критеріальний акцент на інтересах стратегічного інвестора та стратегічно орієнтованих інвестиціях (с. 37-40).

2. Узагальнення національних особливостей інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору в зарубіжних країнах та конкретизація заходів інвестзабезпечення діяльності аграріїв з урахуванням існуючих ризиків, діючої системи оподаткування, державних цільових програм адресної підтримки, а на цій підставі – надання рекомендацій щодо впровадження здобутків закордонного досвіду в українській практиці агроінвестування (с. 63-64).

3. Формування теоретичного базису інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку агросектору на основі узагальнення наукових підходів до розуміння сутності понять «інвестиції», «інвестиційне забезпечення», а також визначення понять «інвестиційне забезпечення аграрного сектору» та «міжрегіональне партнерство в інвестиційному забезпеченні аграрного сектору» як економічних категорій (с. 40-43, 46, 70-76).

4. Удосконалення методики параметричного аналізу процесів розвитку агросектору та стану його інвестиційного забезпечення, специфікою якої є три етапи аналізу: по-перше, тенденцій розвитку аграрного сектору сучасної світової економіки та визначення місця України в стратегічних змінах; по-друге, обсягу, структури та джерел капітальних і прямих іноземних інвестицій; по-третє, обсягу та структури інвестицій за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, обсягу та структури інвестицій за результатами угод на ринку злиттів і поглинань в аграрній сфері (с. 76-80).

5. Запропонована технологія комплексного оцінювання взаємовпливу державного регулювання та ринкових сил на інвестиційне забезпечення в агросекторі економіки, специфікою якої є оцінка основних показників державних програм фінансової підтримки національних агровиробників, а також аграрного сегменту національного ринку злиттів і поглинань (с. 130-145).

6. Подальший розвиток управлінських підходів до встановлення впливу інвестицій в аграрний сектор на результати його функціонування, що базується на використанні інструментів регресійного аналізу і демонструє глибину залежності показників валової доданої вартості агросектору та продукції сільського господарства від інвестицій в з різних джерел (с. 147-158).

7. Розроблена методика сегментування регіонів національної економіки за критерієм подібності-відмінності регіональних моделей функціонування економіки агросектору, ідентифікацію яких проведено за співвідношенням показників кількості зайнятих та обсягів продукції сільського господарства кожного регіону (с. 160-173).

8. Обґрунтовано концептуальні підходи щодо інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку агросектору, які базуються на принципах міжрегіонального партнерства, мають визначену послідовність формування, актуалізовані до сучасної проблематики розвитку аграрного сектору (с. 174-195).

Викладене вище дозволяє зробити позитивний висновок щодо наукового рівня всіх висунутих до захисту положень дисертації.

Значення результатів дисертації для науки і практики

Наукові результати, отримані дисертантом, мають значення для української науки і практики.

Наукове значення отриманих у процесі дослідження результатів полягає в подальшому розвитку теоретичних та методичних засад інвестування аграрного сектору національної економіки та розробці концептуальних підходів і практичних заходів щодо інвестиційного забезпечення агросектору для досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку держави.

Практичні рекомендації, що містяться в дисертації, впроваджено в діяльність Корсунь-Шевченківської міської ради Черкаської області

(довідка № 870/02-32 від 20.08.2021 р.), Водяницької сільської ради Звенигородського району Черкаської області (довідка № 335 від 31.08.2021 р.), Дослідної станції помології ім. Л.П. Симиценка Інституту садівництва Національної академії аграрних наук України (довідка № 115 від 21.07.2021 р.), ТОВ ДМТ «Сервіс» (довідка № 161/02 від 17.08.2021 р.). Положення та рекомендації дисертаційної роботи знайшли практичне застосування в навчальному процесі Черкаського державного технологічного університету Міністерства освіти і науки України (довідка №504/01-10.05 від 18.08.2021 р.).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Разом з тим, дисертація містить дискусійні питання, що обумовило такі зауваження.

1. Досліджуючи основні елементи інвестиційного забезпечення аграрного сектору, автор дисертації наголошує на необхідності врахування різноманітних джерел формування інвестиційних ресурсів, а також форм інвестзабезпечення (с. 42-44, рис. 1.2 на с. 43). Робота значно виграла б, якби в її першому розділі дисертантом було чітко ідентифіковані ці поняття.

2. Друге зауваження тісно пов'язане із першим. Узагальнення національних особливостей досвіду країн-лідерів в розвитку аграрного сектору із конкретизацією заходів інвестиційного забезпечення діяльності аграріїв з метою імплементації в українську практику стратегічного інвестування (табл.1.5, с. 63-64) вимагає чіткого розуміння їх (заходів) функціональної специфіки та можливостей відповідного використання та застосування, зокрема як джерел інвестицій або форм інвестзабезпечення; як інструментів формування інвестиційних ресурсів; як важелів залучення інвестицій і методів їх розподілу та контролю за використанням; як інструментів та методів інвестиційного прогнозування і планування. Доцільно також розрізняти прямі та непрямі методи регулювання інвестиційного процесу в агросекторі, а також інструменти фіскальної, бюджетної, грошово-кредитної, інвестиційної, амортизаційної, інноваційної та інших напрямків державної економічної політики, які здатні впливати на інвестування в агросектор.

3. Дещо декларативним є виклад концептуального підходу до стратегічного бачення інвестиційного забезпечення розвитку українського аграрного сектору (підрозділ 3.3). Виникає питання: наскільки такий підхід корелює із положеннями Національної економічної стратегії України на період до 2030 року, Національної Стратегії збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну?

4. Новітньою платформою активного регулювання інвестиційного забезпечення в дисертації визначено партнерство на рівні регіонів (підрозділ 1.3). На с. 71 дисертації зазначено, що «міжрегіональне партнерство за своєю складноутворювальною сутністю у проведеному

дослідженні концептуалізоване таким чином: міжсекторальне, галузеве-регіональне, транскордонне та міжнародне співробітництво». Варто було б конкретизувати механізми реалізації зазначених форм міжрегіонального партнерства в інвестиційному забезпеченні стратегічного розвитку аграрного сектору.

5. У дисертації декілька разів змінюються періоди аналізу функціонування та розвитку агросектору, а також стану його інвестиційного забезпечення. До прикладу: у підрозділі 2.1 здебільшого аналізуються періоди 1991-2019 рр.; у підрозділі 2.2 період аналізу становить 2010-2019 рр.

Зауваження не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи Хорошун Юлії Вікторівни. Робота містить всі необхідні елементи наукового аналізу, є результатом дослідження, яке сприятиме подальшому розвитку теорії та методології економічної науки.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Хорошун Ю.В. на тему «Інвестиційне забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору національної економіки» є цілісною, завершеною, самостійною науковою працею. У результаті вирішення поставлених теоретичних, методичних та прикладних завдань в дисертаційній роботі одержано положення і висновки, яким властиві ознаки наукової новизни. Тему дисертаційної роботи розкрито в повному обсязі, поставлені завдання вирішено, мету досягнуто, що дозволило отримати нові та відносно нові наукові результати дослідження, які мають теоретичне значення та практичну цінність.

За змістом, науково-теоретичною і практичною значущістю дисертація Хорошун Ю.В. відповідає вимогам Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою кабінету міністрів України від 6 березня 2019 року № 167. Автор дисертації, Хорошун Юлія Вікторівна, заслуговує на присудження наукового ступню доктора філософії за спеціальністю 051 – «Економіка».

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної економіки
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця
Міністерства освіти і науки України

О.А. Єрмоленко